

Taalscreening en taaltrajecten

Inleiding

Het Vlaamse onderwijs wil alle leerlingen, over de verschillende niveaus heen, een brede vorming geven. In dit onderwijs spelen taal en taalvaardigheid een cruciale rol, net omdat onderwijs vooral talig gebracht wordt. Om dit te realiseren is een goede beheersing van de onderwijstaal erg belangrijk. Minister Smet verwees hier eerder naar in 2011 in zijn talennota¹. Om effectief te kunnen inspelen op het beheersingsniveau van de leerlingen, is het van groot belang een breed beeld te krijgen van de taalontwikkeling van elke leerling. Hiervoor kunnen scholen informatie verzamelen betreffende de beginsituatie van hun leerlingen via een grondige intake bij de inschrijving, via gegevens uit kleuterklas of lager onderwijs, ... De eerste weken krijgen de leerkrachten meer duidelijkheid via observaties en lesopdrachten.

Vanaf 1 september 2014 moet die veelheid aan informatie aangevuld worden met gegevens uit de verplichte taalscreening: zowel in de lagere scholen als in het secundaire onderwijs moeten alle leerlingen die voor het eerst instromen, verplicht gescreend worden op hun taalvaardigheid. De verplichte screening vult de brede kijk op de taalprestaties van de leerlingen Nederlands aan.

Schoolteams zullen hierdoor niet alleen gericht moeten nadenken over hun aanpak van de 'taalscreening', maar vooral ook over wat er daarna op school moet gebeuren, welke acties kunnen/moeten ondernomen worden in functie van hun taalvaardigheidsonderwijs. In dit denkproces speelt in eerste instantie de pedagogische begeleiding een rol. In het nadenken over het taalvaardigheidsonderwijs op de school, na de taalscreening, kan ook het CLB een ondersteunende rol opnemen.

*'Taalvaardigheidsonderwijs staat voor alle inspanningen die een schoolteam doorheen haar onderwijscurriculum neemt om de taalvaardigheid van haar leerlingen te verhogen. Die inspanningen zijn niet beperkt tot het vak taal.'*²

Centraal blijft dat de school verder breed blijft kijken naar die leerlingen en zich niet focust op één screeningsmoment en/of taaltoets.

Doelstelling

Het doel van de taalscreening is na te gaan wat het niveau van de leerlingen inzake Nederlands is en leerlingen met specifieke taalnoden te detecteren. Voor hen dient een taaltraject opgezet te worden.

De meest recente omzendbrief voor **basisonderwijs** omschrijft dit als volgt³:

---

¹ www.ond.vlaanderen.be/nieuws/2011/doc/talennota_2011.pdf

² http://www.cteno.be/gok/iframe/opstart_taalbeleid_basis.pdf

- *Vanaf 1 september 2014 moeten scholen voor elke leerling die voor het eerst in het Nederlandstalig gewoon lager onderwijs instroomt, een verplichte screening van het niveau van de onderwijstaal uitvoeren. Deze screening brengt de beginsituatie van de leerling in kaart en wordt gevolgd door een aan de leerling aangepast taaltraject.*
- *Voor leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen om de lessen te kunnen volgen, is een taalbad van maximaal een jaar mogelijk.*

Voor het **secundair onderwijs** wordt de informatie verwoord in de omzendbrief⁴ onder artikel 15 – Taal-gebonden maatregelen (wij gaan in het bestek van deze nota niet verder in op CLIL of Content and Language Integrated Learning)

- *Een goede kennis van de onderwijstaal is voor leerlingen essentieel om met goed gevolg het onderwijs te kunnen volgen en een kwalificatie te behalen. Daarom is het belangrijk dat elke leerling die voor het eerst instroomt in het voltijds gewoon secundair onderwijs, ongeacht de school of het structuuronderdeel, gescreend wordt op zijn niveau van de onderwijstaal.*
- *Op basis van deze taalscreening kan een school maatregelen nemen die tegemoet komen aan specifieke noden op het vlak van kennis van de onderwijstaal die bij een leerling worden vastgesteld.*
- *...al verschillende instrumenten ...het organiseren van inhaallessen, de vrije invulling van het keuze- of complementair gedeelte, het organiseren van flexibele leertrajecten (zie punt 2.2.6 . van de omzendbrief SO/2005/04),... .*
- *Aan de bestaande instrumenten wordt nu een bijkomend instrument toegevoegd in de vorm van extra taallessen Nederlands voor leerlingen met onvoldoende kennis van de onderwijstaal. Deze extra taallessen kunnen oplopen tot maximaal drie uur per week bovenop de lessentabel van het structuuronderdeel waarin de betrokken leerling is ingeschreven. Het volgen van de extra taallessen is een verplichting voor de betrokken leerling.*

2

Zoals het VSKO in zijn mededeling⁵ over deze thematiek omschrijft moeten de nieuwe maatregelen gekaderd worden binnen “een structurele en strategische poging van scholen om het onderwijs te laten aansluiten bij de taalbehoeften van de leerlingen om zo hun onderwijsresultaten te verhogen’. Scholen zullen dus hun visie en onderwijspraktijk afstemmen op hun leerlingen, doorheen alle graden, en afstemmen op hun specifieke onderwijscontext. Een taalbeleid is deel van een integraal schoolbeleid.

³ Omzendbrief “Screening niveau onderwijstaal, taaltraject en taalbad in het gewoon lager onderwijs” – BaO/2014/01 – publicatiedatum 15/05/2014 – laatste wijziging 16/05/2014

<http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=14689>

⁴ Omzendbrief “Structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs” – SO 64 – publicatiedatum 25/06/1999 – laatste wijziging 16/05/2014 <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=9418>

⁵ Mededeling VSKO = M-VVKSO-2014-022

<https://pincette.vsko.be/meta/properties/dc-identificer/B-Verbonden-20140513-45>

“Taalscreening, taaltraject, taalbad” en “taalgebonden maatregelen”, een opdracht voor de school.

Het is duidelijk dat de school decretaal de opdracht toegewezen krijgt om de taalscreening uit te voeren bij de eerste instap in het lager onderwijs en bij de eerste instap in het secundair onderwijs. De taalscreening laat de school toe een taaltraject voor de leerling uit te tekenen en waar nodig een taalbad in te richten (basisonderwijs) of 3 uur extra taallessen Nederlands op te leggen (secundair onderwijs). De mogelijkheid om CLIL (Content and Language Integrated Learning) in te richten, komt binnen deze nota niet aan bod.

Om deze nieuwe maatregelen te kunnen uitvoeren, is door het departement een breed instrumentarium ontwikkeld om de taalscreening toe te passen en in een juist perspectief te plaatsen, zodat de school niet alleen werk maakt van een waardevolle screening maar deze ook een plaats geeft in een duidelijke visie rond breed evalueren, een taalbeleid met het ganse schoolteam uittekent en hierrond kan communiceren met alle betrokkenen (ook leerlingen en ouders). Het instrument is online beschikbaar, zodat men, naargelang de vragen die men heeft en de keuzes die men maakt, verder kan doorklikken.

De beschikbare instrumenten:

- de Toolkit Breed Evalueren voor Basisonderwijs
http://www.ond.vlaanderen.be/toetsenvoorscholen/toolkit_breed_evalueren_bao/
- Toolkit Breed Evalueren voor Secundair Onderwijs
http://www.ond.vlaanderen.be/toetsenvoorscholen/toolkit_breed_evalueren/?uid=&pwd

De voorbije weken kregen de scholen/schooldirecties de gelegenheid om met het nieuwe instrument kennis te maken en ook de pedagogische begeleiding zet speciaal in op het introduceren en implementeren van de materialen rond de taalscreening en breed evalueren van leerlingen.

3

Het VSKSO wijst in zijn communicatie op de beperkingen bij het gebruik van een eenmalige test en is voorstander van een procesmatige beoordeling. Bovendien is het belangrijk dat de acties die opgezet worden, kunnen ingepast worden in het taalbeleid van de ganse school. Bijkomend streeft men ernaar om meer werk te maken van afspraken met het basisonderwijs, waarbij men informatie over de taalontwikkeling van de leerling kan toevoegen aan het overgangsdossier.

Voor VSKSO sluiten de nieuwe maatregelen rond de onderwijstaal en het taalbeleid nauw aan bij andere beleidsopdrachten zoals het zorgbeleid, het inschrijvingsbeleid en zijn intake, de overdracht van leerlinggegevens, de BaSO-werking,... Hierin ligt zeker een uitdaging voor de toekomst, waarbij het perspectief van gelijke onderwijskansen duidelijk aanwezig moet blijven.

VVKBaO adviseert scholen om zeer bewust om te gaan met het uittekenen van taaltrajecten en rekening te houden met de wetenschappelijke inzichten rond taalverwerving. Belangrijk is dat kinderen zoveel mogelijk contacten hebben met hun leeftijdsgenoten. Groepshechting is immers heel belangrijk bij taal leren. Vooral voor oudere anderstalige nieuwkomers die nog niet gealfabetiseerd zijn en geen schoolse ervaring hebben, kan een echt taalbad (zo kort mogelijk) zinvol zijn.

We merken dat de onderwijskoepels de scholen heel wat tools aanreiken, informatie- en vormingssessies inrichten, ondersteunende teksten en modellen opmaken, materialen ontwikkelen en ondersteuning bieden bij de toepassing van de nieuwe regelgeving. Het is dus niet aan de CLB-medewerker om de scholen advies te geven over de te gebruiken tests of toetsen.

Ondersteuning van het taalbeleid, een opdracht ook voor CLB?!

Uit bovenstaande tekst kunnen we concluderen dat het CLB niet in eerste instantie verantwoordelijkheid opneemt in het kader van de taalscreening, taaltraject en taalbad van het lager onderwijs of in het kader van de taalgebonden maatregelen van het secundair onderwijs. Toch willen we enkele belangrijke aandachtspunten extra benoemen omdat ze dicht aanleunen bij een taken die de CLB-medewerkers wel opnemen.

Als CLB bieden wij ouders en leerlingen ondersteuning in het kader van het inschrijvingsrecht. Taalscreening mag geen toelatingsvoorwaarde zijn bij inschrijving in een school. Een inschrijvingsgesprek kan wel gebruikt worden om zicht te krijgen op de taalvaardigheid van een kind/jongeren maar hierdoor mogen geen bijkomende uitsluitingsmechanismen een rol spelen; de taalscreening zelf gebeurt best op een moment dat het effect van een vakantie met weinig aanbod van schooltaal minder speelt;

Het is niet de bedoeling dat CLB-medewerkers instrumenten adviseren aan scholen. Scholen kunnen in eerste instantie terugvallen op de pedagogische begeleiding en de mededelingen van de onderwijskoepels. Voor het basisonderwijs adviseren de onderwijskoepels het gebruik van de SALTO, maar dit is geen dwingend advies. Voor het secundair onderwijs legt men zeer expliciet de nadruk op het breed evalueren van competenties van leerlingen, waarbij de keuze van een test of toets doordacht moet gebeuren, zonder een voorkeur uit te spreken. De onderwijskoepels, net als CLB, vinden het belangrijk dat de taalscreening en het daaropvolgende traject, deel uitmaakt van een procesmatige benadering van de ontwikkeling van taal en taalvaardigheid en als zodanig kadert in het algemene taalbeleid van de school.

4

Dit betekent niet dat wij als CLB volledig aan de kant blijven staan. CLB heeft hier een schoolondersteunende rol op te nemen, bij voorkeur in samenwerking met de pedagogische begeleiding, waarbij ieder wel zijn eigen accenten blijft leggen. Vragen naar advies kunnen een aanleiding vormen om met de school het gesprek aan te gaan over taalbeleid, taalvaardigheidsonderwijs,...

Onze rol situeert zich hoofdzakelijk na de taalscreening. Wat doe je met die leerlingen die zwak scoren, hoe ga je hier als school/als CLB mee om? Hou je als school voldoende rekening met impact van maatregelen op de sociale en emotionele ontwikkeling van de leerlingen?...

Wanneer we de taalmaatregelen situeren in het zorgcontinuüm, is het belangrijk om ze binnen fase 0 en 1 te plaatsen en als zodanig samen met de school na te denken welke trajecten binnen de eigen onderwijscontext aangewezen zijn. Er zijn immers een aantal mogelijkheden weergegeven in de omzendbrieven⁶. We mogen zeker niet te snel overstappen naar fase 2, waardoor we terecht komen bij de echte "taalstoornissen". De basisprincipes van faire diagnostiek kunnen ondersteunend zijn.

Het inrichten van een taalbad en het verwijzen van leerlingen naar het taalbad behoort tot de vrijheid van de school, maar hier het gesprek over aangaan als CLB-medewerker kan ondersteunend zijn voor school, maar zeker ook voor de betrokken leerling en zijn ouders. Of een leerling al dan niet verplicht wordt tot 3 u extra taalonderwijs, behoort tot de beslissingsbevoegdheid van de

---

⁶ voor secundair onderwijs bij 15 - <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=9418>
en voor basisonderwijs - <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/database/document/document.asp?docid=14689>

klassenraad. Deze klassenraad kan uitgebreid worden met een CLB-medewerker, die het perspectief van de leerling en zijn ouders kan inbrengen (gelijke kansen en omgaan met diversiteit).

Voor de CLB-medewerker is de Toolkit Breed Evalueren vooral bruikbaar om achtergrondinformatie te verwerven en om het gesprek op school te kunnen voeren. De online-versie heeft het voordeel dat je iets gemakkelijker kan doorklikken naar die aspecten die voor die school, die klas van toepassing zijn.

Besluit

De vertaling van de talennota naar concrete maatregelen brengt heel wat wijzigingen met zich mee voor scholen en voor de leerlingen. Vele vragen komen op de CLB-medewerkers af, hoewel wij niet in eerste instantie een rol toegewezen kregen. Toch vonden wij het belangrijk een aantal aspecten te verduidelijken.

Om meer achtergrondinformatie aan te reiken over werken aan taalvaardigheid, een goed taalbeleid ondersteunen, je coachende rol als een CLB-medewerker opnemen,... richten wij i.s.m. het Centrum voor Taal en Onderwijs op 17 september een algemene vormingsdag in voor alle CLB-medewerkers. CTO ligt aan de basis van de toolkit (samen met het Steunpunt Diversiteit & Leren). De dag verloopt parallel voor lager en voor secundair onderwijs.

1 juni 2014

Luc Driesmans

Marleen Van den Mooter